REVISTA BUCOVINEI

In acest număr : Leca Morariu, G. Z. Antonescu, Adelina Cârdei, Dragoş Vitencu, A. V. Sânger, George Voevidca, Em. Zegreanu, Traian Cantemir, Al. Vitencu, Neculai Tăutu, Augustin Z. N. Pop, Gr. Raţiu şi I. Mandiuc.

Anul I, No. 8 ■ Cernăuţi, August 1942

Anul I, Nr. 8. Cernăuți, August 1942.

Revista Bucovinei

Proprietar: Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina

Secretari de redacție: *Traian Cantemir*, *Dragoș Vitencu*

Înreg. la Trib. C-ți în reg. publ. period. sub No. 1/1942.

Apare lunar în cel puțin 32 pagini. Redacția și Administrația: Cernăuți, Piața Unirii 3 (Palatul Național), Tel. 1512. Abonamentul: anual 250 lei, pe 6 luni 130 lei.

Acest număr cuprinde:

Leca Morariu: S. Fl. Marian către C. Morariu (scrisori inedite).
G. Z. Antonescu: Dor de peste munți (versuri).
Adelina Cârdei: Când toamna (versuri).
Dragoș Vitencu: Pentru începutul Cernăuților.
A. V. Sânger: Ploaie (versuri).
George Voevidca: Vox Domini (versuri).
Emil Zegreanu: Cheia iubirii (versuri).
Traian Cantemir: Scadență prelungită (nuvelă).
George Voevidca: Epigrame între arme.
Alexandru Vitencu: Zapis din Voloca p/C. 1814.
Neculai Țeutu: Scrisoare pentru poeți (versuri).
Augustin Z. N. Pop: Casa lui Pumnul.
Pe urmele vremii: În excelsior *(A. Z. N. P.)*, La aniversarea „Luceafărului" *(Gr. Ratin)*, Universitatea dela Vălenii de Munte *(I. Mand'uc)*, Societatea pentru cultură la Banila, S. S. B. cu colinda, Muzeul din Rădăuți, Moravuri „literare". Dr. King la Teatrul Național *(D. V.)*, Octav Sargețiu *(A. Z. N. P.)*.
Cărți și reviste: Un sol bucovinean pe pământul Transnistriei, E. Ar. Zaharia: Sânge și Crini, Teofil Lianu: Cartea stihurilor *(Tr. Cantemir)*, T. Plop: Versuri despre mine cel adevărat, A. Bolohan: Epigrame, N. P. Vaidomir: Drepturi românești în Transnistria *(D. V.)*.

Către cetitori

Cine primește un număr din revistă și-l reține este considerat abonat. Cei ce nu doresc să aboneze revista, sunt rugați să ne-o restituie, sau să ne comunice refuzul lor pe orice cale.

Trimiterea revistei, făcându-se, din pricina împrejurărilor, în mod defectuos, rugăm prietenii să ierte eventualele întârzieri sau lipsuri și să ne ajute, comunicându-ni-le.

Pentru colaboratori

Manuscrisele trimise redacției nu se înapoiază. Orice manuscris găsit bun se publică în revistă cel târziu la șase luni după primire. Răspunsuri scrise nu se dau.

Simeon Florea Marian către Constantin Morariu

I.

Patru scrisori [1]) inedite ale marelui nostru folclorist Simeon Florea Marian [2]) către Constantin Morariu. Documente — precum se va evidenția — ultra-prețioase pentru multe aspecte din trecutul cultural-social al Bucovinei, ca și pentru activarea celor doi făclieri ai culturalității bucovinene: S. Fl. Marian și C. Morariu.

Le publicăm cu *Notele* (foarte întregibile!) cari ne stau la îndemână, actualizându-le ortografia.

Și iată-le acum scrisorile în chestiune.

LECA MORARIU

II.

Iubite amice,

M'am bucurat din toată inima când am cetit epistola ta din urmă, în care îmi scrii că vrei să mergi la Mehadia. Eu mai de multe ori am voit să-ți scriu ca să lași Toporăuțul în plata lui D-zeu și să te ceri în alt loc. E mai scumpă viața [3]),

---

[1]) Ca prin minune salvate din prăpădul Scorpiei-roșii...

[2]) Acela care împreună cu Tudor Pamfile și Artur Gorovei închipuește superbul și până astăzi neîntrecutul trifoliu (moldovean!) al folclorului român.

[3]) Pentru crâncenul calvar îndurat de Preotul C. Morariu la Toporăuți, stau mărturie înșeși însemnările lui: *Șapte ani și jumătate în Toporăuți* („Junimea literară", An. XVI, 1927): d. p.: „de umezeala cea mare au putrezit și podeala și picioarele mobilelor: în vizunia de bucătărie biata soție și-a stricat vederea; copilul Leon ne-a murit și atât eu cât și soția ne-am bolnăvit de reuma, dar mai ales eu pătimiam așa, încât într'o vreme îmi scriam testamentul. Nu voi uita până-mi vor pune mânile pe piept, cum, în postul mare din 1885, pe când eram numai singur în comuna aceea de peste 5000 de suflete, torturat de nespusele dureri reumatice și neprimind de nicăiri ajutorul cerut al altui preot, trebuiam să spovedesc sutele de creștini în ograda casei parohiale, la luciul lunii, până după miezul nopții, și cum de chinuri și de muncă mă cuprinseseră fiori de moarte în tot trupul. Mi s'a părut și mi se pare că atunci aievea am murit și acum nu mă mai aflu în lumea reală (loc cit. pag. 269—270).

decât un sat rusesc, fie acela nu știu cum ar fi. Deci noroc la drum și-ți dorește din toată inima ca să te întorci deplin sănătos. Dar după întoarcere să cauți toate mijloacele ca să părăsești Toporăuțul.

Ce se atinge de căpătarea pe jumătate a biletului pe liniile ferate române, ți-o spun dinainte că cu greu îl vei căpăta. Chiar și atunci când ai avea să-l capeți l-ai căpăta prea târziu, căci Românii din România nu prea îndătinează a da jumătate de bilete, ci numai întregi. Eu încă am cercat înainte de Paști, dar numai degeaba mi-a fost scrisul, căci mi s'a răspuns că nu se dau. Intâiași dată am avut bilet liber, dar atunci erau alte legi și șeful trenurilor române era un membru al Academiei [4]). De-atunci s'au schimbat legile, după cari nu poate nime să primească eliberare [5]).

Dela Itcani până la București coastă clasa II numai vr'o 30 fl. Insă tu, mi se pare că nu vei trebui să treci prin București, ci prin un loc mai apropiat.

Dela direcțiunea căilor ferate austriace poți cere, căci poate vei căpăta. Dar nici aceasta nu se [6]) prea rentează, căci până la Roman nu coastă trenul așa de mult. Numai te vei întârzia. Dar de cercat, dacă ai timp, poți cerca.

La București eu nu pot să-ți dau nici o adresă, căci mie amploiații din Itcani mi-au spus că nu se eliberează [7]) nime și prin urmare [8]), nici nu m'am mai adresat la București.

Când te vei porni, scrie-mi măcar o corespundință [9]).

Sălutare [10]) cordială atât ție, cât și mult iubitei tale consoarte și drum bun spre Mehadia. Când te-i întoarce să aduci un sac de novități.

Suceava 26 Iuni 1885.

S. FL. MARIAN

Iubite amice,

Am avut și eu odată de gând să scriu *Starea literaturii române din Bucovina*. Dovadă sunt notițele alăturate [11]). Ce folos însă, că timpul nu mi-a permis.

---

[4]) precizează membrul Academiei Române S. Fl. Marian.

[5]) = scutire, reducere.

[6]) Cf. germanul: „es rentiert *sich*".

[7]) = se scutește.

[8]) prin urmare = deci, așadar.

[9]) Germ. *Korrespondenzkarte* = Cartă postală.

[10]) Pumnulicește: Sălutare, pentru: *salutare*.

[11]) E vorba de manuscrisul lui Marian (păstrat până astăzi în posesiunea subsemnatului) — asupra căruia cf. articolul: Leca Morariu, *Preocupări de istorie literară ale folkloristului Marian* în „Revista istorică", An. IX 1923.

Ți le trimit deci S-Tale, în speranță că poate-ți vor fi de oresicare folos [12]). Intrebuințează-le cum vei afla de bine. Eu am început a le scrie pe când eram teolog în an. I.

Articolul cel dintâi, care l-am scris și tipărit [13]) eu, a fost, după cât îmi aduc aminte, un tratat mic despre *Nunta țărănească*, publ. în „Familia". *Familia* respectivă nu o am. Ea se află la *Societate* [14]). Acolo vei da de titulul adevărat, precum și de anul în care l-am tipărit. Știu că atunci eram studinte [15]), pare-mi-se că în cl. VI [16]).

Dacă nu ai lipsă numai decât acuma, apoi ceva mai târziu îți voi scrie în privința aceasta mai pe larg. Acuma sunt foarte ocupat cu prescrierea [17]) unui op ce l-am sfârșit zilele acestea.

Salutare frățească și sporiu la lucru. Nu uita însă ceea ce te-am rugat: ca tratatul din chestiune să-l alcătuești numai decât și românește [18]), ca să-l putem răspândi și printre ai noștri, ca să se [19]) știe și ei cine și cât a lucrat și cât ar trebui să se mai lucre.

S. [20]) 11/XI 91.

S. FL. MARIAN

(Va urma)

---

[12]) C. Morariu muncia — se vede — încă de pe atunci la ale sale *Culturhistorische und etnographische Skizzen über die Romänen der Bucovina*, Resicza-Wien, 1888—1891.

[13]) Marian răspunde, pe cât se vede, chestionărilor istorico-literare ale lui C. Morariu.

[14]) *Societatea pentru cultură* din Cernăuți.

[15]) Bucovinismul *studinte* = elev de liceu.

[16]) Cf. informația pe care ne-o servește d-l Liviu Fl. Marian în *Simion Florea Marian. Schițe biografice*, București 1910, pag. IV, Nota 3: „Incă în Aprilie 1868 (adică în vârstă de abia 20 ani) stătea în corespondență cu „Societatea pentru cultura și literatura română" din Cernăuți în privința tipăririi unei colecțiuni de *Doine* și unei scrieri: *Nunțile Românilor țărani*". — De fapt, după acelas Liviu Fl. Marian, la 1868 S. Fl. Marian era elev de clasa a VI-a.

[17]) = copiatul.

[18]) Dorință de care C. Morariu s'a executat întocmai, publicându-și apoi și redacția românească a *Skizze*-lor sale germane, adecă: *Părți din istoria Românilor bucovineni, scrise in limbă poporală de Const. Morariu*, Cernăuți 1893.

[19]) Citește: *ca să știe și ei*.

[20]) = Suceava.

DOR DE PESTE MUNȚI

In zarea codrilor cu cerul stins,
din nou îngenunchiat-am și am plâns...
Doineste umbra lanculuí pe-aproape,
căci noaptea 'nstrăinării dă'n pleoape.

Pe-aicea n'avem jalea cum ne-o plânge;
surâsul ni-i suspin și lacrimile sânge....
In sate și livezi — ca'n țintirim —
cuvânt de mângâiere nu mai știm.

Demult oprit-am cântecului mersul
prin amintirea văilor cu grâne...
Doar codrul de mai spune versul
tăcut al bucuriilor de mâne.

Abia putem vedea de după munți
lumina mânilor, ori albe frunți
ca flămurile păcii licărind...
Dar credem că ne-om mântui curând!...

Purta-vom crucea patimilor grele
cât crinii dorului ne-or crește 'n ele...
Arhângheli răzbuna-vor ca 'n trecut
robiile ce-amarnic ne-au durut.

GEORGE ZAMFIRA ANTONESCU

CÂND TOAMNA...

Când toamna grea va pogorî 'n priviri
Să 'ntunece seninul de-altă dată,
Ne-om afunda în codri de-amintiri
Ca inima mai cald, mai viu să bată.

Insinguraţi vom răsfoi albumul
Cu basme, zmei și raiul Primăverii
Și vom sorbi mai limpede parfumul
Cernut domol prin sitele tăcerii.

ADELINA I. CÂRDEI

Pentru începutul Cernăuţilor[1]

Când vrei să povestești viața unui om, începi, de obiceiu, cu părinții lui, pe cari, de cele mai multe ori, dacă nu-i cunoști, îi presupui cel puțin; știi, mai totdeauna, când s'a născut și știi, în orice caz că s'a putut naște într'un singur fel: așa cum se nasc toți oamenii.

Pentru biografia orașelor aceste inițiale probleme prezintă o sumedenie de greutăți.

Paternitatea e aproape totdeauna incertă; există de cele mai multe ori câțiva tați, dintre cari nici unul nu e sigur. Sânt și excepții, dar aceste au ajuns celebre: Romulus a fondat Roma, generalul rus Gartenberg a întemeiat Sadagura.

Ni s'au păstrat chiar certificatele de naștere ale unor orașe, — nu la noi, în Apus, — dar câte?

Cât despre chipul nașterii orașelor, fantazia creatorilor este infinit mai variată decât la oameni.

Un oraș se poate naște în chip firesc, în jurul unei cetăți, la o încrucișare de mari drumuri, la un vad de apă, sau, în mod artificial, ori unde pe coaja pământului, când întemeetorii au bani, ca la Holywood sau voința de a se seca mlaștini, ca în Italia fascistă.

După aceste sumare, dar, credem, utile preliminarii, îndrăznim a ne apropia de miezul subiectului.

* * *

Cele mai vechi urme de viață animală din bucățica de pământ care gravitează în jurul Cernăuților sânt niște ciolane de mamut găsite măcinate de vreme, în albia *Derehluiului* și apoi așezate într'o cutie lunguiață, care se putea vedea până la venirea bolșevicilor în muzeul orașului.

Tot acolo se mai păstrau o seamă de acarete de piatră, confecționate după moda preistorică și descoperite la diferite săpături în mai multe uliți cernăuțene, — precum și o frumoasă colecție de foarte frumoase vase de lut, — resturi ale unei înaintate civilizații neolitice descoperite la *Șipenit*. Această civilizație preistorică a fost subiectul unor meritate și merituoase cercetări științifice. Ele au dus la descoperiri uimitoare în raport cu bogăția de viață omenească ce s'a desfășurat pe malurile vechiului *Piretos*.

Dealurile ferfențite de păraie, care pe atunci erau mai multe și mai puternice și străbăteau ca niște vine pădurile, erau prielnice adăpostului și apărării și, în acelaș timp, ușor accesibile prin văi. Așa se lămuresc aici masivele așezări omenești din negura vremilor, așezări ale căror amintire poate

[1] Din „Cronica romanțată a târgului Cernăuților".

fi găsită nu numai în oalele de la muzeu, ci și într'o legendă din Șipenit, care povestește că, acolo unde mocnesc astăzi bălțării întinse, pe care viază floarea, rară la noi, a nufărului, a fost odată un sat mare și bogat, care s'a scufundat sub ape, pentrucă oamenii, în trufia lor, n'au ținut postul mare. Inevitabilele clopote ce se aud, în anumite condițiuni, din fundul bălților de Paști, le găsim și aici, ca și într'o legendă similară din *Adâncata*, unde s'a putut afla o similară civilizație neolitică.

* * *

De ce neam au fost membrii acestei societăți primitive? Savanții slavomani s'au străduit să găsească firul genealogic direct dintre familiile înnecate în mlaștinile de la Șipenit și rudele lui Taras Bulba.

Argument? Atâta: umblau desculți și trăiau în bordee.

Dar să nu uităm că în acele vremuri umbla lumea desculță și la Paris, iar bordee avea numai elita, restul locuind în peșteri.

Așa fiind, acest singur argument, este caduc.

Pe la mijlocul veacului trecut s'au găsit în *dealul Dominicului* bijuterii de aur și de argint, subtilizate în chip misterios încă atunci, bijuterii despre care puținele note ale contemporanilor (neromâni) arată că ar fi fost dace.

In tradițiile culese de Simeon Florea Marian se vorbește de vagi cetăți dace, de tainice ruine ascunse undeva în coclauri păduratice, pe la *Lucina*, pe la *Falcău*.

Intr'o hartă a Daciei, Vasile Pârvan așează orașul celtic *Carrodunum*, pe malul drept al Nistrului, cam pe la *Hotin*. Iarăși o samă de tradiții locale pomenesc despre un străvechiu mare oraș și o cetate pe Nistru, pe la *Vasilău*.

* * *

Iată că, în linii mari, legenda și cercetarea științifică armonizează în întregime asupra desvoltării condițiilor de primă așezare omenească aici.

Mileniul năvălirilor de la răsărit a siluit desvoltarea normală a acestor așezări primitive, care au reînviat, târziu de tot, sub forma românească a voivodatului de Șipenit.

Drumul tuturor năvălitorilor a avut o cărare și pe aici și din această cărare au rămas urme. Alegem câteva, din toponimie: *Cuciurul Mare, Cuciurul Mic, Mahala, Mamornița, Tă-(tă)rășeni.*

* * *

Când s'au tras apele potopului asiatic, *vârful Tetinei* a răsărit cel dintâi în lumina cunoașterii.

Pe acest pisc, cea din urmă înălțime europeană de peste 500 metri în spre răsărit, care privegheză stepa preasiatică, cineva a clădit o cetate?

Cine și când?

Pe cele câteva movile de piatră ce au rămas din această cetate nu înflorește nici o amintire.

Presupuneri au fost multe, absurde și mai puțin absurde. Le repetăm cu titlu de curiozitate și sub beneficiu de inventar.

a) cetate romană, zidită de un oarecare strateg Coecina sau Cecinus, a cărui exstență însă nu s'a putut constata într'o epocă adecvată.

b) cetate gotă.

c) zidită, ca și Baia și Neamț, de cavalerii Ioaniți în retragerea lor spre Nord.

d) clădită de Cazimir cel Mare, regele Poloniei.

Cert este că acest rege a stăpânit-o, ceeace nu dovedește nimic. Documente moldovenești pomenesc de ea, dar numai foarte scurtă vreme la început, ceea ce ar putea fi un indiciu că e vorba de o cetate veche, lăsată în părăsire, cu tot cu vânătorii ei, sălășluiți la poalele dealului în *Cotul Vânătorilor*, — părăsire justificată prin lipsa de utilitate, cetatea fiind acum așezată departe de graniță.

* * *

Pentru viața Cernăuților dealul și cetatea Tetinei sânt de o importanță covârșitoare.

Se spune că, ori de unde ai veni, în Iaponia, dai cu ochii de Fuji-Yama. Tetina este Fuji-Yama Cernăuților. Domină orașul de pretutindeni și e prezentă pretutindeni. Din sfărâmiturile cetății s'au ridicat cele dintâi case de piatră ale târgului și sub semnul Tetinei stau ploile și vremea bună la Cernăuți.

* * *

Dacă oamenii de știință n'au reușit să se lumineze asupra originei și istoriei cetății, tetinarii au deslegat problema și au fixat-o în legende.

Iată una despre numele dealului:

Era pe vremea uriașilor. O uriesoaică de peste Prut și-a rătăcit sita de cernut făină și a trecut râul, să se împrumute de la vecini. Și-a lăsat copilul înfășat în ograda casei. De undeva a venit un vultur, — firește și el uriaș, — și copilul a început să țipe: „Mamă, unde ești? Mamă unde ești?" Așa și-a primit numele satul *Mamaiești*. Iar uriesoaica, liniștindu-și odrasla, a strigat așa cum strigă și azi roșoșencele când vreau să-și alăpteze pruncul și iată că dealul a păstrat ecoul acelor strigăte materne, numindu-se „Tâță-na!" și mai târziu „Tetina".

Această legendă, culeasă în *Roșa*, pe la sfârșitul secolului trecut de germanul Simiginowicz-Staufe pare mai degrabă o improvizație filologică a unui hâtru bun de glume, popularizată.

Să ne reamintim însă că astfel de glume filologice serveau acum câteva decenii şi servesc uneori şi astăzi, drept argument ştiinţific şi uneori politic. Aşa, pe timpul înglobării Bucovinei la Galiţia, un oarecare Sarnecius a găsit că numele Cernăuţilor e polonez, deoarece „czerni ovce" se chiamă în polieşte „oi negre" şi Cernăuţi se spune în acea limbă Czerniovce.

Alte asemănătoare legende filologice au fost cusute cu aţă albă pentru a demonstra aderenţa ucraineană a localităţilor *Cernauca* şi *Cozmeni*.

Dar, să ne întoarcem la legendele Teţinei.

Ca pretutindeni unde sânt ruine, imaginaţia a creat comori. S'au găsit resturi de zale, aşa cum le purtau cruciaţii şi spade de cavalerie în ruinile de la Teţina.

Dar, — după gura lumii, — nu numai aceste rămăşiţe împrăştiate pe undeva în muzeele monarhiei habsburge, au fost găsite acolo.

O femeie, profitând de noaptea Anului Nou, când dracii cari stăpânesc comorile din fundul Teţinei se duc la biserică (!) a nimerit o poartă de fier, pe care intrând, a scos din pivniţele dracilor câţiva saci cu galbeni. Altădată copii au găsit pietre scumpe.

Comorile aceste sunt păzite când de draci când de uriaşi. Continuarea Teţinei spre Vest, o obcină sfărâmicioasă şi uneori lată cât palma numai, se numeşte *Dealul Dracului* şi dă deadreptul în satul *Dracineţ*. După cum se vede, o întreagă colonie diavolească.

Dracii au o subterană care duce din Teţina până în *Mihalcea*, într'o poiană unde s'ar fi găsind alte urme de ziduri vechi. Cât despre uriaşi, ei alternează cu dracii, trăind împreună într'o promiscuitate logică.

Una din legende spune că la început toată regiunea a fost stăpânită de un uriaş. La moartea lui, cei doi fii, cari l-au moştenit, — certându-se, s'au tras pe două dealuri, unul la Teţina, iar celalt peste Prut, pe *dealul Moşcovului*. Şi-au hotărît Prutul graniţă între moşii. Dar de împăcat tot nu s-au împăcat din tot sufletul şi pentru distracţie îşi zvârleau, din când în când, în mod reciproc stânci, unul în capul celuilalt. Una din aceste stânci, fiind prea grea, a căzut în mijlocul drumului şi se vede şi astăzi la *Lenţeşti*, într'un loc mlăştinos, în care nu se mai găseşte altfel de piatră.

Însfârşit nu putem trece cu vederea un alt uriaş, căruia i s'a păstrat şi numele: *Păvălucă*. Acest Păvălucă este, când uriaş când rege păgân. El avea mai multe cetăţi, dar cea mai dragă îi era Teţina. La chip Păvălucă era tare atrăgător: mic, adică mic pe cât poate fi un uriaş, burtos şi foarte sprâncenat. Avea sprâncenele aşa de mari şi grele, că trebuia să le

Cernăuți, Piața Unirii în 1854.

dea peste cap, sau să le anine după urechi, când vroia să ridice pleoapele. Treaba asta însă o făcea Păvălucă foarte rar, pentrucă era foarte dureroasă şi, apoi, privirile lui, aruncate peste ţarini, aduceau secetă şi necazuri în norod. Ca să scape de pacoste, oamenii, cunoscându-l pe Păvălucă lacom după bogăţii, i-au adunat comori şi de-atunci Păvălucă stă pe comori, se joacă cu galbenii şi lumea are pace.

Găsesc o profundă semnificaţie acestei ultime legende, care păstrează voalată amintirea cine ştie căror Raubritteri, cărora populaţia autohtonă a trebuit să le plătească haraciu.

* * *

Nu se arată verosimil ca, împrejurul acestei cetăţi străine să se fi aşezat populaţiunea băştinaşă, înghebând un oraş, lucru care s'a întâmplat lângă cetăţile autohtone româneşti Suceava şi Siret. Să nu ne lăsăm înşelaţi de puţinele hrisoave din sec. XV, în care se aminteşte de un staroste şi de un târg al Ţeţinului. Un staroste moldovean e cu putinţă să fi fost aşezat scurtă vreme în cetate pentru a păzi vămile, dar peste foarte scurtă vreme acest demnitar devine *„Staroste de Cernăuţi"* şi rămâne aşa până ce-l înlocuiesc Austriacii cu Guvernorul militar. Iarăşi „târgul Ţeţinului" nu poate fi altul decât Cernăuţii, aşezat la 7—8 km de cetate, la vadul Prutului, acolo unde trece drumul mare al negustorilor ce vin din ţările răsăritului, trec prin Muntenia şi Moldova şi se îndreaptă prin Liov până în spre târgurile de la miazănoapte.

Aici îl găsim pomenit pentru întâia oară, sub numele pe care-l are şi astăzi, la 4 Octombrie 1407, într'un hrisov al lui Alexandru cel Bun, acaparat de arhivele Lembergului şi pierdut, probabil, acolo.

DRAGOŞ VITENCU

PLOAIE

Ploaie lină, cazi balsam
Peste muguri de pe ram,
Ploaie lină
Lin alină
Suflete pline de răni.
Ploae lină, cristalină,
Cazi în joc de curcubeu
Peste dor durut şi greu.
Ploi-şirag de mărgărint...

Să te legăn, să te-alint,
In ritmarea ploilor,
In clinchetul oilor.
Ploae molcomă de vară,
Peste viaţă, peste ţară,
Cazi încet, încetişor,
Fâlfâire de cocor,
Adiere de parfum,
Pentru cel plecat la drum.

AUREL V. SÂNGER

VOX DOMINI

Gomora *m'a nesocotit, nebună:*
foc și pucioasă — aduseră pierzare...
Am vrut a **Ierihonului** *surpare:*
căzu sfărmată — a zidului cunună.

In **Ghibeon,** *mulțimii spre spăimare,*
am vrut ca soarele să nu apună...
— Azi vreau să văd — când cerul se
răzbună —
din noaptea voastră soare cum răsare...

Sunt Dreptul: darm pornitul să mă'nfrunte...
— Cu praștia când a ochit păstorul,
pe uriaș **Eu** *l-am lovit în frunte...*

— Purtându-mi fulgerele, — atârnă norul.
De fulger, cine trebui, va fi frântul:
de răi să știu iar mântuit Pământul!

GEORGE VOEVIDCA

CHEIA IUBIRII

Eu niciodată n'am iubit femeia,
Ea nu-i nici frumoasă, nici urâtă, nici rea și nici bună,
Pentru mine ea este numai cheia
Care-mi deschide tainele iubirii din inima-mi nebună.

E un copil neastâmpărat și neștiutor,
Se joacă cu propria ei fericire,
Își face palate din vis și dor
Și tot singură le dărâmă și plânge apoi în neștire.

Ea nu'nțelege că-i un scurt popas
Al visului meu, catapeteasmă de nea,
Și puteam fără nici o remușcare s'o las
Să stăruie ca un junghiu în coasta mea.

EMIL ZEGREANU

Scadență prelungită

Scrisoarea mi-a căzut din mână, grea, ca o pasăre moartă. Eram atât de tulburat în urma lecturii ei, încât nici nu mi-am dat seama când a alunecat în plușul peluzei. Ariadna iar îmi scria că mă așteaptă cu brațe dornice și buze însetate și eu iar nu mai știam ce trebue să cred. De câte ori am încercat să descifrez ființa această zăvorîtă, de atâtea ori m'am întors din fața ei năuc, fără răspuns. De aceea, acum, ca să nu-mi mai pun, spre deslegare, eterna problemă încurcată, mi-am ridicat ochii din prundișul scrâșnitor al aleii și i-am lăsat să hoinărească, pe fusta cu volane a mării, până departe, în fund. Pentrucă vroiam, cu orice preț, să evit întrebarea ce mă chinuia din nou, ca spinul întrat în carne, am urmărit, la orizont, alunecarea imaterială a unui vapor alb, ca o năluca, până distanța dintre cei doi pini argintii a rămas iar goală.

Pe urmă amintirile au curs multe, fără control.

Era toamna. O toamnă galbenă, de tutun, cu tristeți de muribund. Mă întorceam dela un curs indigest de chimie și cum în geamuri apunea soarele, sufletul mi-l simțiam gol, ca o coajă de nucă. Pe străzi nu mai gâlgâia viața exuberantă de altă dată, cu întreceri de cai lustruiți și mese întinse la capăt de trotuare. Trecătorii se strecurau pe sub procesiile despletite de castani, gârbovi, ca sub povara unei greutăți nevăzute. In aer ciori negre și multe chemau, pe aripele'ntinse, noaptea, din pădurile de pe creste. Umbrele serii se lăsau tot mai grele și opace, iar în îndoliarea aceasta orașul părea că regretă vremurile calde, cu cer azuriu și pajeștea verde. In amintirea lor, vara își mai prelungise odată râsul argintat în grupul unor tinere fete, care, din colțul Palatului Cultural, fluturau, festiv, mâni albe, unei mașini în trecere.

Una m'a lovit, ușor, peste borul pălăriei și mi-a cerut, zâmbind, scuze. Avea sâni țepoși și ochi cu încondieri de migdală. Mi-a plăcut. Eram atunci în doliu după mama, ultimul meu sprijin sufletesc și cum colegii nu-mi puteau înțelege durerea singurătății, brațul întins m'a ispitit. „Femeile au sensibilitatea mai pronunțată decât bărbații", mi-am zis, gândindumă la alintări ulterioare. „Ele înțeleg durerea mai lesne și-o împart întotdeauna".

Atașarea n'a fost ușoară. A rezistat îndârjit, multă vreme, deși știa că prețuiește pentru mine viața. Când, desnădăjduit, am vrut să-mi scot mrejele din valuri și să mă arunc eu în locul lor, a deschis fereastra și-a ieșit la geam. Apoi a râs de mine cu întreaga-i dantură sănătoasă și albă ca mărgăritarul, iar eu, umilit de propriu-mi gest, m'am tras rușinat în umbră, sub perete. De acolo am căutat să-mi confirm constatarea,

enunțată de experienți străine, că cetățile de acest fel, cu cât se cuceresc mai greu, cu atâta sunt mai trainice și mai devotate pe urmă.

N'aș putea susține că Ariadna a făcut abatere dela regulă. Totuși, în întreaga noastră căsnicie de mai târziu, a fost ceva putred, ceva spart, care m'a nemulțumit tot timpul, căci ori de câte ori vroiam să mă apropiu de ea sufletește mai tare, se disanța dintr'odată, lăsându-mă străin și abătut, afară, sub ușă.

Din pricina aceasta, am suferit de insomnii amare nopți de-a rândul și, răscolit de gânduri negre, m'am întrebat ades: mâna ei tradndafirie mi-a întins-o din sentimente devotate, sau m'a remarcat, din fundul prăpăstiei, dintr'un imperativ moral? La supoziția răspunsului din urmă eram gata să-mi fac bagajele în orice clipă, căci nu înțelegeam gesturi de asemenea talie, pentru epave omenești ca mine. Dânsa, însă, m'a împiedicat să plec întotdeauna. De ce? N'aș putea spune. Poate pentrucă mă credea desarmat în fața vieții și era sigură că voi cădea la prima lovitură a necunoscutului, sau poate dintr'un orgoliu personal: ca să-mi arate că-i capabilă de gesturi mari și nobile?!

De aceea ca să ajung odată în posesia adevărului și să nu mai balansez între presupuneri chinuitoare, i-am cerut dovezi că nu-i sunt indiferent. Dacă mi le dădea, puteam rămâne, liniștit, mai departe. Dacă nu, știam ce trebuie să fac. Ea n'a refuzuat să mi le ofere niciodată, dar le-a amânat mereu, pentru vremuri viitoare, iar vremurile acelea au tot întârzia să vie, deși nu-i pretindeam decât nevinovate plimbări pe sub cireșii ninși de floare, seara, când luna-i roșie ca un gălbenuș de ou și apele șoșotesc îngândurate. După munca extenuantă din laborator, simțiam nevoia să fiu măcar o oră în tovărășia cuiva apropiat, să-i spun, cel puțin, un sfert din nimicurile îmagazinate în rostogolul clipelor insipide, să aud și eu o vorbă alinătoare și caldă, dar nu mi le îngăduia. Intrucât ieșiam dela cursuri târziu seara, luam cina împreună și apoi pășiam alături de dânsa, numai dela cantină până la căminul studentelor, câteva sute de metri orizontali, iar acolo, în fața porții, mă detașa dela brațul ei dur ca mărul dat în pârgă, întinzându-mi grăbită degetele.

— Noapte bună.

— Mai stai puțin, o imploram cu tot sufletul adunat pe buze.

Se uita lung la mine și, strângându-mă de mână, motiva:

— E târziu. Se'nchide poarta...

— Numai puțin, insistam, cerșindu-i clipele.

Pentrucă mă răscolea cu pupilele-i fixe până'n adâncul sufletului, voind parcă să mă'ntrebe: dece? îngânam:

— Aș vrea să-ți spun atâtea...

— Spune-mi acum!

Devremece nu puteam confecționa fraze la comandă, plecam supărat, cu șlepurile din mine mai grele și încărcate. Mă duceam să mă plimb singur, pe unde aș fi trebuit să trec cu ea, pe unde se prelingeau atâtea alte umbre, contopite dela umăr până'n șold. Serile erau senine, cerul pestruiat cu stele, iar aerul numai buchet de floare. Mă cuprindea atunci o sfredelitoare nostalgie după alte vremuri, după alți oameni și ca să mi-o potolesc, măcar în parte, îmi fugăream neastâmpărul, până'n parcul „Dominic". De acolo ascultam, în noapte, cum lumea sbârnâie în automobile onctuoase prin fața gării, cum săgetau, în întunerec, trenuri lungi, cu nările roșii și cum, colo'n depărtări, clipoceau boabe de lumină pentru oameni care se așteptau dornici și nerăbdători.

Acasă mă întorceam târziu, cu sufletul străin și deslânat și adormiam chinuit, ca să visez că Ariadna are legături furișe cu alții și că-și bate joc de mine în fel de fel de chipuri. A doua zi o așteptam din nou la cantină, gata să uit supărarea de ieri, numai s'o văd că mă lasă să trec până'n iatacurile din fund ale sufletului, ca să constat odată care-i adevărul. Pentru aceasta, dacă se'ntâmpla să vie puțin mai târziu, îi rezervam cel mai bun loc din sală, îi ștergeam tacâmurile cu miez de pâne proaspătă și-i alegeam porția cea mai grasă.

Intra sprintenă ca iezii primăverii, se așeza indiferentă la atențiile mele din totdeauna și discuta cu vecinele de masă lucruri străine, încât rămâneam din nou în umbră, supus și inoportun.

Cu mici variații de program, zilele se scurgeau așa, monotone și seci, fără străfulgerări de bucurii, fără sperante de mai bine. Apoi sosiau vacantele, în trenuri lungi și grele. Ariadna era cea dintâi care părăsia Cernăuții. Dela fereastra compartimentului îmi trimitea sărutări imaginare pe vârful degetelor trandafirii și apoi rămânea la geam, până o'nghițeau depărtările. Imi compensa, în felul acesta ieftin, întreaga-i atitudine bosumflată din ultimele luni și-mi asigura așa liniștea vacantelor. Răscolit din adâncuri nebănuite, o sorbiam, fără vorbe, atâta timp, până când în locul ochilor ei mari, cu încondieri de migdală, se așezau cele două mamele ale ultimului vagon. Pe urmă, dădeam drumul gândului, s'o urmărească, pe coardele de ghitară ale șinelor, până'n orășelul de provincie, unde presupuneam c'o așteaptă părinții, în trăsură largă, cu cai sirepi.

Reîntors în camera dela cămin, îmi chinuiam, apoi, zilele cele mai frumoase ale studenției, așteptând factorul poștal, ca să-mi întindă plicuri lungi cu hârtia pânzată. Când se întâmpla ca scrisorile să mă ocolească multă vreme și răbdarea să-mi ajungă marginea desnădejdii, mă hotăram să mă fac și eu canalie, ca alții, să profit și eu de viață, ca dânșii, să-mi

înec și eu amarul inimii în paharul de vin al unui local de noapte. În clipele renunțării însă, la ascetismul impus prin propriе voință, venia de dincolo, din depărtări, scrisoarea cu grafia cunoscută și scrisul mărunt și atunci planurile făurite mai'nainte se destrămau toate, cum se distramă'n vânt bereta păpădiei.

Locul lor îl luau imediat altele, cu conturări mai moi și nuanțe mai deschise, căci Ariadna, fiind singură în orășelul din provincie, îi era urît fără mine. Lipsa mi-o simția ca unei piese anatomice, demontată din propriul ei corp și nu doria decât să mă vadă și să mă sărute lung și apăsat.

Asta, bineînțeles, atâta timp cât era departe de mine, pentrucă, odată ce-o întâmpinam, înfrigurat, la aceeași ușă de vagon, se mulțumia cu aceeași strângere discretă de mână, lăsându-mă, zăpăcit, sub același portal de cămin.

Într'o seară n'am mai putut suporta atâta enigmatism din partea adversă și i-am svârlit o jerbă de reporșuri, aspre și neîndurate. Eram pregătit pentru desnodăminte din cele mai tragice, căci nu mai puteam suporta această orbecăire în necunoscut. Vroiam să fiu clar odată. Imi trebuiau dovezi sigure, nu vorbe, pentrucă vorbele zboară și mint.

S'a uitat lung la mine și-a început a plânge, cu lacrimi mari cât sâmburii de cireașă. În fața căminului nu ne-am mai oprit, ca'n alte dăți, ia ore fixe, ci ne-am continuat drumul prin locuri tainice și depărtate, unde, de atâtea ori, îmi fugărisem nostalgia singur. Sub teii înfrunziți din nou de primăvară, mi-a stampilat, înfometată, gura, ca în scrisorile pânzate din provincie, șoptindu-mi vorbe dulci ca mierea.

Am înțeles din ele că sentimentele ei pentru mine au fost întotdeauna catifelate și pure, dar c'a refuzat să le expuie conținutul pe stradă, căci legătura noastră era sfântă și nu trebuia murdărită de privirile indiscrete ale trecătorilor.

— Când vom fi la cuibul nostru, vei avea dovezi zilnice că sunt numai a ta, mi-a zis cu vocea alterată de lacrimi. Acolo mă voi manifesta așa cum mi-o cere întreaga mea ființă. Aici, însă, de câte ori simt nevoia să fiu altfel față de tine, o frână automată îmi înăbușe elanul, amânându-mi-l mereu pentru mai târziu. Crezi că eu n'aș vrea să fiu altfel? Crezi că-mi place să ne despărțim în fața ușii ca doi străini? Dar dacă momentan nu se poate altfel...?

Avea dreptate. Cât de îngustă îmi fusese judecata și ce ingrat mă purtasem cu dânsa!! Când am ajuns iar la poarta căminului, ușa era acum încuiată. Ne spovediserăm mai bine de două ore și mie mi s'a părut că abia am început. Deși regretam c'am făcut-o să sufere și că i s'ar putea obiecta, din partea directoarei, venirea după ora legală, sufletul mi-era ușor ca un fulg. Până acasă n'am mai mers îngândurat și abătut ca

mai'nainte, ci am zburdat, ca mânzii, cu panglici în coadă și zurgălăi la gât.

Pe urmă am așteptat cuminte timpurile promițătoare de legendă, când Ariadna îmi va deschide larg brațele, ca să intru definitiv în împărăția fericirii. Căsnicia era, după mine, ultimul refugiu al acestei vieți ticăloase și deci trebuia parcursă în armonii siderale. De aceea ultima vacanță, înainte de căsătorie, când, în sfârșit, mi-a fost dat să trec pragul Adrianei, să calc pe covoare moi ca mușchiul de pădure și să simt parfumul fetei la fiecare pas, îmi părea că visez. Mă pipăiam zilnic, în plină lumină, ca să mă conving că trăiesc realitatea, căci nu-mi venia a crede că mi-au fost accesibile asemenea culmi.

S'a întâmplat, în plus, că tot atunci unul din demnitarii țării a poposit sub același acoperiș cu mine și cum părinții Adrianei erau cam stângaci în fața șefului ierarhic, l-am întreținut eu cu vorbe adjustate și tămâieri de ocazie. Aveam, din întâmplare stofă de discuție în ziua aceea, încât, la plecare, înaltul personagiu s'a înclinat de-a sărutat chiar mâna d-nei Condrea, iar domnului i-a făcut, prietenește, „pa" pân'la colțul străzii. Părinții Ariadnei nu mai puteau de bucurie. Fata mi-a sărit de gât, ca o leoaică scăpată din cușcă, m'a răsturnat pe divan între pernele cu canafuri și m'a sărutat apăsat lângă ureche, de-am tresărit ca înțepat cu ace.

— De n'ar fi nime acasă, ce-aș mai face cu tine...!? s'a căinat cu înțelesuri și-a închis ochii, ca să vadă după ei scene de tandrețe străine.

— Ce-ai face? am întrebat-o curios.

— Ai să vezi altă dată, mi-a promis cu obrajii roșii ca bujorii și-a ieșit din odaie, să nu bănuiască părinții c'a poftit bucurii nepermise.

Pe urmă ne-am căsătorit și ne-am apucat să înjghebăm cuib cald, numai din pene și puf. Lucrul a fost cam greu, căci, cu comandarea mobilei și aranjarea apartamentului, săptămânile s'au mutiplicat plictisitor pe nevrute. În tot acest răstimp, Ariadna a umblat suflecată dintr'o cameră în alta, a dat mereu ordine la bucătărie și-a alergat în oraș, să se convingă în persoană de trăinicia obiectelor comandate.

— Dacă nu te duci singur să vezi, îți lucrează de batjocură, îmi spunea venind obosită.

La alintările ei încă nu îndrăznisem să râvnesc pe față, pentrucă ea ar fi considerat pierderea aceasta de timp: o pură impietate. În consecință m'am resemnat să aștept vremuri mai bune, cu cer mai senin. Dar zilele depănate între casă și birou se scurgeau anevoie, cum se scurg stropii de lichior prin filtru de pânză. De eram la datorie, îmi părea un secol până suna ora unu. De stăteam acasă și Ariadna trecea pe lângă mine preocupată de alte griji și alte treburi, abia așteptam să ies iar în

oraș. Totuși, mă întorceam din nou cu regularitate matematică pentrucă nu voiam să întârziu în altă parte un singur minut. Poate Ariadna va găsi timpul necesar să-și treacă mâna și peste obrazul meu, cum și-o trece mulțumită, pe mobilă...

Dar Ariadna rămase, mai departe, vechea Ariadnă!

La masă mă servia cu tot ce-avea mai bun și cald în bucătărie, hainele mi le călca întotdeauna cu cea mai mare grijă, batistele mi le împrospăta de fiecare dată în colonie discretă, dar în schimb nu ieșia în prag să mă conducă atașată, nu mă săruta ritual, pe liziera frunții, nu-mi spunea nume desmierdătoare, ca să mă simt aproape, și asta mă durea. Mă simțiam în fața ei străin, ca un copil cules depe drumuri, pe care-l îngrijești distant, din simplă datorie. Și nu vroiam așa. Doriam să fiu liber de povara semnelor de întrebare, să știu și eu că am un sprijin solid de care să mă reazim în vreme de furtună, să fiu și eu părtaș la aceleași dureri și aceleași bucurii, odată cu dânsa.

Pentrucă socoteam că e timpul suprem ca să ajung odată în posesia acestor calități, m'am hotărît din nou să-mi cer drepturile lipsă.

Ariadna a prevenit furtuna, căci m'a întâmpinat, într'o seară, în halat de mătasă, cu părul ondulat și ochii mari. Înflorită de surâs, m'a condus prin toate odăile îmbălzamate de miresme, mi-a arătat nimicurile achiziționate în ultima vreme, m'a consulăt asupra recentelor schimbări de tablouri și și-a plecat capul pe umărul meu, ca să-mi asculte cuvântul. Am aprobat-o în toate, căci peste tot era numai gust și fantazie. Lumina se filtra discretă prin cristaluri mate, luciul oglinzilor reflecta colțuri nebănuite de încăperi, plante exotice străjuiau pereții în culori palide, iar colo'n fund, din cutia de radio, se auzia muzică stinsă din nu știu ce operă de Weber.

Am prins-o 'n brațe și-am învârtit-o, de-a amețit.

— Ada, ești un înger!

Mi-a luat capul în mâini și m'a sărutat lung să-mi curme răsuflarea. Apoi și-a încolăcit brațele în jurul gâtului meu subțire, ca vrejul, și m'a tras după dânsa.

— De acum sunt a ta, toată a ta, oricum și oricând. Vino mai aproape, să te simt întreg, din cap până'n picioare. De atâta timp aștept clipele astea....

— Dar eu....?!

Mai aporape n'am putut veni, pentrucă tocmai atunci s'a deschis ușa dela bucătărie și-a intrat servitoarea.

— Cuconiță, Vasîli o gatit di crapat liemnîi. De-amu s'a poati duci acasî?

— Fire-ai tu al dracului de proastă și necioplită, am izbucnit cu toată revolta. Acum te-ai găsit să intri?! N'ai mai putut aștepta?!

— Ce-i devină dânsa?! a sărit, împăciuitoare, Ariadna și-a ieșit să-i plătească ziua lui Vasile.

La reîntoarcere n'am mai putut restabili aceleași punți de mai 'nainte. Lipsia fluidul care să ne apropie iarăși, iar la artificialități n'am vrut să recurg. E drept, supărarea îmi trecuse dintr'odată, dar o senzație stranie de neîmplinire a stăruit în mine multă vreme. Ca să mi-o satisfac, am hotărît să iau o lună concediu și stând acasă, lângă Ariadna, să mă înbib de întreaga-i ființă, până la refuz. Mă gândiam că poate în felul acesta voi deveni și eu om în toată firea, cu gândul scuturat de obsesie. Ariadna, însă, nu mi-a aprobat intențiile. M'a trimis la poștă, să telegrafiez celor din orașul de provincie, să vie, să ne vadă instalați.

Au răspuns, la comandă, milităreșe și sărutările au curs gârlă pe nas și gură. Cu toată piramida de cadouri depozitate la intrare, eu am rămas indispus și amărît. Siguranța, după care râvnisem atâta, o vedeau iar amânată fără termen. Din pricina aceasta devenisem indiferet, de parcă nu eram la mine acasă, mâncam din simplă obligație, iar datoriile mi le făceam mecanic, ca o mașină de rechiziție.

— Ce-ai? Ce-i cu tine? m'a întrebat intrigată soacra, observându-mi rezerva. Ești bolnav? Vă lipsește ceva? Ești nemulțumit?

— Nemulțumit? Dece?! Dimpotrivă!

Adevărul l-am ascuns. Mi-era teamă să nu mă rândă cumva, căci nu toți oamenii prețuiesc ceea ce se chiamă suflet. Totuși între mamă și fiică au avut loc oarecari discuții referitoare la mutra-mi plouată, căci Ariadna veni să mă întrebe:

— Ce te doare, de ești supărat?

— Nu mă doare nimic, Ada!

— Atunci dece-i bosumflarea asta?

Cuvintele din urmă m'au distanțat dintr'odată, de parcă m'ar fi aruncat un resort înapoi la zece metri. Dacă spunea „indispoziție", poate i-aș mărturisit și acum eternul vierme ce mă rodea la rădăcină. Dar așa, mi-am dat seama că e străină față de mine și că poate nu mă va pricepe niciodată. De aceea am rămas cu porțile sufletului închise și-am ridicat din umeri:

— Nu știu dece-i bosumflarea asta! Desigur fără motiv.

— Hai, spune-mi! m'a rugat cu voce domolă de câdână. Suferi de ceva și nu vrei să-mi spui.

— Cum îți închipui una ca asta, am râs ironic și-am lovit-o pe coapse, în semn de repros.

— Vasăzică nu vrei.....?!

— ...?!

A plecat supărată, am rămas supărat. Ore întregi, zile de-a rândul. De atunci mă purtam cu ea cavalerește, dar fără apropiere comunicativă și prietenească, de altă dată. Mi-am

zis că'n definitiv dece să-i aştern la picioare numai eu fiinţa-mi devotată şi ea să calce pe lângă mine dârză şi ţanţoşă, ca pe lângă un slav cumpărat. Ia să-i plătesc cu aceeaşi monedă, să vadă ce nedreaptă e!

Mi-a observat atitudinea şi m'a dojenit.

— Tare eşti copil, Sandule! Vezi că acum sunt părinţii la noi şi nu se poate să fiu altfel cu tine. Lasă, mai pe urmă...

— Dece mi le spui astea? m'am prefăcut că nu-i pricep tânguirea.

— Pentrucă te văd schimbat faţă de mine, a lăsat ochii în jos, cu o uşoară umbră de durere.

— Schimbat? Eu?

— Da, tu! Nu mă mai acoperi cu pledul, înainte de stinsul luminii, nu mă mai opreşti din lucru, când fac exces de hărnicie, nu-mi mai comunici nimicurile dela birou, iar când pleci în oraş, mă săruţi scurt, cu buzele strânse, de parcă aş fi o mătuşă cu obraz pământiu şi pielea sbârcită.

— Tare eşti copil, Ada! Vezi că acum sunt părinţii la noi şi nu se poate să fiu altfel cu tine. Lasă, mai pe urmă...

A făcut ochii mari şi, desarmată, a 'nceput a plânge.

— Eşti rău, Sandule! Nu vrei să mă 'nţelegi.

— Ba te 'nţeleg prea bine, am răspuns, cu toată sinceritatea. Te 'nţeleg atât de bine, încât încep să regret ce-am făcut....

— Mă gândiam că poate la braţul altuia ar fi urcat cărarea vieţii mai uşor, cu pasul mai liber. Nu odată am văzut-o, în societatea prietenilor, zglobie şi sprinţară ca o libelulă. Cu mine însă e întotdeauna posomorită şi tăcută, ca un delicvent când îl escortează jandarmii.Se vede că prea îi cad povară grea, căci prea am multe pretenţii. De aceea, ca să nu-i mai adumbresc şi restul zilelor însorite, m'am hotărît să-mi menţin propunerea şi să ne desfacem firele.

— Cât mă va costa despărţirea, nu interesează. Lucrul principal e să te simţi tu bine.

— Vai, ce gânduri urîte ai, Sandule! s'a căinat Ariadna cu lacrimele prelinse pe epidermă. Cu ele îmi jigneşti tot ce am mai sfânt şi mai curat în întreaga mea fiinţă. Fii cuminte, te rog. Să nu te mai aud aşa, că mă doare.

I-am sters plânsul cu batista şi-am căutat să fiu iar „cuminte". N'aveam dreptul să mă port altfel cu ea, căci ea doar îmi dăduse situaţie, leafă, adăpost şi mobilier. In schimbul lor eu n'am depus decât o simplă hârtie stampilată violet şi iscălită de trei ori indiscifrabil. Prin urmare trebuia să tac şi să aştept. Să aştept până la capătul răbdării.

Şi am aşteptat cu întreaga mea putere de voinţă, până când în mijlocul nostru a răsărit o momâie mică şi neagră, cu nasul mare cât un bob de soia. Când a venit fiinţa aceea

scurtă cu ochi albaştri ca marea tireniană şi părul blond ca nisipul plajelor ferbinţi, eram în inspecţie. Reîntorcându-mă acasă, am găsit-o instalată pe perina Ariadnei, în broderii albe şi panglici, şi am rămas înmărmurit. Ariadna o privia cu ochi mari, numai devotament şi admiraţie, cum îşi privesc sculptorii operele lor de artă.

— Moştenitorul!... mi-a şoptit palidă şi obosită. Îţi place?

Am înţeles, din zâmbetul ei, că o bună parte din ceea ce mi se cuvenia mie a luat, definitiv, alt drum şi că persoanei mele nu i se rezerva de acum înainte, decât un rest neglijabil, pe care, cine ştie când îmi va fi dat să-l mai văd. Cu toate acestea n'am abandonat nici mai târziu speranţa. Nici chiar atunci când de cealaltă parte a perinei de suferinţă şi triumf a apărut o altă momâie de aceeaşi factură. Credincios promisiunilor date, am aşteptat mai departe vremurile bune, cu cerul adânc şi senin.

Dar distanţa dintre mine şi Ariadna a rămas aceeaşi şi mai târziu, când copiii au crescut şi-au căpătat aripi de joacă. Faptul nu m'a putut lăsa indiferent, ci m'a consumat mereu, până am ajuns la un moment dat, într'un hal de nervi, de eram de nerecunoscut. Ca să mi-i destind în voie şi să uit necazul ce-mi caria sufletul în fărâme, am luat calea spre mare şi m'am instalat pe ţărm.

Aici însă s'a repetat aceeaşi poveste de acasă, căci imediat ce-am început să respir mai liber şi să mă debarasez de obseria cunoscută, am primit plic lung cu hârtie pânzată. Ariadna îmi scria că mă aşteaptă cu braţe dornici şi buze însetate şi eu iar nu mai ştiam ce trebuie să cred. Şi atunci, ca să-mi mai pun din nou, spre deslegare, eterna problemă încurcată, mi-am ridicat ochii din prundişul scrâşnitor al aleei şi i-am lăsat să hoinărească pe fusta cu volane a mării, până departe, în fund, unde mă chemau glasuri ademenitoare de sirenă în unduirea ritmică a talazurilor înspumate....

TR. CANTEMIR

Epigrame între arme

Anglo-Amercanii plănuiesc ofensiva contra Continentului European

Ei uscatul îl ţintesc
în proiectul invadării.
Dar, modeşti, se mulţumesc
deocamdat' — cu fundul mării.

Churchill şi Cripps

Ei doi sunt ca **Ianus**
(plus că au ucaz):
Sunt cu două feţe —
dar — fără obraz!

GEORGE VOEVIDCA

Zapis[1] din Voloca p./C. 1814.

Prin care Iftimie Isopescul vinde părţile sale de moşie din Voloca şi Carapciu p./C., vărului său Ioan Sămaca, dascălului dela Voloca, pentru suma de 56 lei austriaceşti.

„La nefiinţa cuviinciosului ştimpel".

Eu Iftemii ficior deiaconului Toader şă a Ileanii featii preutului Costantin Sămaca, nipot de fată lui Ion Sămaca, care mai gios sănt iscălit, adeverez cu acest zapis al meu, pecum eu având parte de moşăe la satul Voloca pe Cirimuş şă la satul Carabciu, moşăe de baştină şă cumpărătură de pe moşul meu preutul Costantin Sămaca, şă de pe maică mea Ileana care mai sus sau pomenit, parte de moşăe la Voloca în trii măsuri la cămpu şă a patra în vatra satului, şă la pădure, şă Carabciu la cămpu şă în vatra satului şă la pădure, şă în tot locul cu tot venitul, unde sar afla parte de moşăe a preutului Costantin Sămaca la Voloca şă la Carabciu a opta parte este a maicii meale a Ilenii, după scrisoare ce am dela neamurile şă fraţăi maicii meale den anul 1799[2]) lulii în 4.....

Această moşăe de mai sus arătată, denpreună cu scrisoare dela fraţăi mumei meale care mai sus sau pomenit, am vănduto de veaci vărului meu dascalului Ion Sămaca dela Voloca, cu tot venitul moşăei dreapt 56: zăc cincizăci şă şesă lei bani buni în sănet, care bani am şă luat tot deplin la făcutul acestui zapis.... deci dumlui vărul meu Ion Sămaca după bani ce meau dat şă zapis ce au luat dela mine de astăz înnainte va rămăne bun şă adivărat stăpăn în pace pe toată parte de moşăe cât sar alege a maicii meale a Ilenii la Voloca şă la Carabciu den tot locul cu tot venitul moşăei nesupărat despre nime,... iar având cineva den fraţăi şă neamurile meale, sau alţăi streini a pune vro pricină aciştii vănzări a meale cu mine săş întrebe şă eu voi fi răspunzători, iar dumlui cumpărătoriul vărul meu Ion Sămaca să stăpănească cu bună pace den neam în neam în veaci, întocma după cum scrie întracest adevărat zapis, care şă a să întabului pozvolesc; să pentru mai adevărata credintă am iscălit eu sănzur cu măna me înnainte martorilor în Voloca la 6 Mart 1814.

L. S. (Pecete în ceară roşie) *Iftemii Iesupiscul vânzător.*

[1]) Originalul se află în posesia d-lui Dim. Gramatovici, ing. hotarnic, Cernăuţi.

[2]) Relativ la satul Voloca şi la stăpânitorii de pe vremuri ai satului, vezi docum. din 1760, Iun. 12. în cartea „Docum. Bucov., V. de T. Balan pag. 218—220".

La făcutul acestui zapis neam tămplat şă noi şă săntem martor:

Alexandro Ghenghe † Eu Mihalachi Haico.

Acest zapis după pofta dumsale vănzătoriului mai sus iscălit am scris eu

L. S. (pecete în ceară roşie) *Simeon Munteanu.*

ALEXANDRU VITENCU

SCRISOARE PENTRU POEŢI

Prietenii mei stăpânesc ţări de vis;
sunt regii albi ai fagilor din ceaţă...

Regatele lor până 'n inimi se 'ntind,
unde cresc păduri adânci de poeme;
în umbra lor tremurând stele s'aprind,
luminându-le moartea în altă vreme...

Prietenii mei au vrăji în cuvinte,
ce foşnesc a ierburi şi greu mă doare
lumina lor, când mai încerc în minte
să le-adun vorba plină de soare....

Lor le cer tinereţea înapoi
căci le-am vândut pe vise copilăria; —
se 'ntorc doar anii cu stelele în noi
ca cerbii în strofele lui Zaharia.

Prietenii mei sunt regi albi în ceaţă
regatele lor până 'n inimi se 'ntind...
Ţări de vis, pentru o altă viaţă,
poemele lor neştiut te cuprind.

Mă dăruesc tot cu tinereţea şi anii mei,
să-mi lumineze moartea cu umbra lor,
să mă simtă în fiecare vers cum cresc lângă ei
în fiecare svon din cântecele lor...

Prietenii mei stăpânesc ţări de vis;
sunt regii albi ai fagilor din ceaţă....

NECULAI TĂUTU

Casa lui Pumnul

Coborând pe vechiul drum [redacted] al Cuciurului Mare, la răspântia Arcaşilor se desprinde, ocolind, strada Aron Pumnul. O mărginesc şanţuri cu verdeaţă grasă şi poduri albe, plopi, castani, cum sunt asemenea căi prin Ardeal pretutindeni între parcelele gospodăreşti. La Nr. 19 se arată privirei casa magistrului, care, bejenit la 1848 şi regăsit româneşte în îmbrăţişarea fraţilor Hurmuzachi, a însemnat pentru acest colţ de provincie nu numai răspândirea de naţionalism a unei generaţii, dar şi o lecţie mucenicească pentru şcoală şi pentru adevărurile ei.

Este casa Pumnului. Aşa cum se cunoaştem din reproduceri, aşa cum o regăseam câţiva ani în urmă, cu acelaşi aspect de locaş al intelectualului de altădată, ridicată dela pământ pe câţiva pivoţi pentru a lăsa să curgă nestingherite, ferind astfel construcţia, şuvoaiele din dealul cu pomi care se opreşte în poartă, dar şi pentru a deschide cândva borta pivniţei. Nu mai are iederea ridicată până spre streşini, la umbra căreia în timp vajnicul transilvănean îşi va fi adunat amărăciunile cancerului: zidurile rămase reci nu s'au stricat, nici veranda şi cu ele parcă nimic. O deosebire totuşi: în locul proprietarului jidan de până la 5 Iulie 1941, doritor de câştig ca să tărăgăneze până la sfidare învoelile de negoţ cu Statul ce râvnea să intre în posesie, astăzi locaşul, ce se înfăptueşte prin grija „Societăţei pentru cultura şi literatura română în Bucovina" *Muzeul Aron Pumnul*, a redevenit proprietate a colectivităţei româneşti.

Aici se vor aşeza, desigur, câteceva din puţinul manuscriptic rămas dela Pumnul, colecţia lepturarelor, celelalte lucrări: „Convorbire între un tată şi fiul lui asupra limbei şi literelor româneşti", „Gramatik der rumänischen Sprache", „Privire peste 313 din proprietăţile [ ] din care s'a format Fondul Religionar", articole de-ale sale, icoana profesorului şi a Catincei născută Todrino, precum şi tipăriturile de pioasă condescendenţă semnate I. Sbiera, Stefanelli, Const. Loghin, T. Balan, apoi foliantele periodice ale contemporaneităţei defunctă. Se vor mai întregi în cămările lui Pumnul şi acele tablouri ale însufleţiţilor patrioţi dela Cernauca, ce l-au înţeles şi tovărăşit idealişti; amintirile materiale care leagă pe Alecsandri, pe Kogălniceau, pe George Sion, pe Negri, pe Ciparu, de refugiul

paşoptist în Bucovina [illegible] rea lui Pumnul sunt de dorit iară să nu lipsească oda [illegible] te sârguir [illegible] *blioteca gimnasiaştilor romani de'n Cernauţi*, spre al cărei rost, dragoste de-a aduna şi veghe păstrătoare el, învăţătorul, şi „studenţii" săi au înscris împliniri cărturăreşti.

Şi ne va fi mult drag să întâlnim, între reveria epocei de şcolărie şi datele bibliografice ale culturei, pe Eminescu anilor de după 1861, cititor, în trecere sau la gazdă statornic până la 12/24 Ianuarie 1866, când învăţăcelul privatist plăti rămăşiţelor magistrului recunoştinţele dintâi: lacrima şi „La mormântul lui Aron Pumnul".

Nu punem întrebarea dacă fiul boerinaşului Eminovici a locuit între aceste ziduri, căci ştiut este că găzduirea şcolarilor nu era în acest trup: dealtfel, nici n'ar fi fost pace din pricina sufletului soţiei lui Arune, ci în căminul din stânga (pietrele de pavaj arată una şi aceeaşi stăpânire a curţilor) tot al magistrului, dar despărţit cu vremea, acum Nr. 17.

Odăiţele cu intrarea cea mai apropiată despre pălimarul lui Pumnul nu mai au uşă, nici podium peste boltitura pivniţei: sunt cămări joase din zid interior de paiantă, peste care, lângă tavan, ca legături trăinicite, se aşternură bârnele grele ale ziditorului. Se vede încă şi urma hornului înălţat din sobele humuite, de tipul celor călugăreşti. Lipite de zidăria lor, dar cu trunchiul mai jos, sunt încăperile „menite pentru studenţii ce-i găzduia Pumnul". Intri printr'o deschizătură strâmtă; în latul stâng laşi, chiar din uşă, o încăpere, aceea pentru merinde sau de păstrat apa, ca să treci după a doua uşă în antreul cu plita veche, spoit roşiatic, din care se despart, faţă-n faţă, două cămări. In cea din dreapta identificăm adevărata odaie ce-a sălăşluit pe Eminescu: este întunecoasă: deşi are trei ferestre patratice, folosul le este scăzut fiind ridicate parecum la nivelul malului din fund, care-i arată, în ochiuri de lumină, buruieni grase fără număr, romaniţe, ştevie şi urzici — odaia şcolarului ce aici şi-a rânduit, de atâtea ori sărac, cele dintâi chemări ale visului, străduind măsuri silabelor, imitând ceeace citea, biruind inspiraţii care-i veneau din satul copilăriei lăsată departe cu Ileanţa aproape de moarte şi cu surâsul mamei Raluca tot mai stăruitor. Au rămas, din amintirea întreagă, firele colţarilor cu păienjeni până la noi, umbra prietenă şi igrasia.

Pumnul

Dacă aici a stătut poetul, scurs vremea lecturilor sale din biblioteca păstrată până astăzi, *Biblioteca gimnasiaștilor*, cu a cărei ființare îi plăcea să se împăuneze Ion al lui Gheorghe Sbiera. Eminescu a citit pasionat chiar înainte de a locui la Pumnul, și acum, din toamna 1865, punea ordine („Eminescu [ ] rânduise biblioteca și știa unde se află orice carte. Nu mai trebuia, ca mai înainte, să scotocești tot dulapul, până ce dai de cartea ce-ți trebuia. Eminescu se ducea drept la dânsa și o scotea dintre celelalte cărți, dându-ți-o cu un fel de satisfacție și dovedind astfel că cunoaște fiecare tom").

Trecuse ostenind și fratele Ilie și fratele Nicolae prin ungherul găzduirei la care ne referim, copiind șir cu șir din „Foaia pentru minte, inimă și literatură" a lui Barit, cu care Mihai, deopotrivă, frați din aceeași rădăcină, cu același sfârșit chinuit, înmulțea numărul daniilor, subscriind:

„Regule generale péntru purtare alle lui (=*copiate*) de *Ilie Eminoviciŭ*

„dăruită de *Eminoviciŭ Niculaiu* învățăcel de'n clasa a VII gim.".

sau „de Domnul *Nico Eminoviciŭ* de'n VII".

„doeruitoe bibliothecei gimnasiaștilor Români de'n Cernoeuți de *M. G. Eminoviciŭ*".

Sorin Stefanelli: „In această căsuță se afla și o mică bibliotecă a studenților români, ferită de ochii profesorilor străini, căci după legile școlare, studenții nu aveau voie să întrețină biblioteci și ar fi fost confiscată și această bibliotecă, dacă în ochii lumii nu ar fi trecut de proprietate a lui Pumnul. Biblioteca era alcătuită din diferite cărți dăruite de Pumnul, de studenți și de alți bărbați, prieteni ai tineretului și ai culturei neamului nostru [ ]; pentru limba și literatura românească, era rezervată numai o oră pe săptămână, în care trebuia să fie pe furiș ghemuită și istoria națională, pentrucă programa școlară nu permitea să se predea studenților români istoria neamului lor... Aceasta era unica bibliotecă unde studenții cu înlesnire puteau ceti și împrumuta cărți românești. Bibliotecar era totdeauna un student găzduit de Pumnul, care locuia în camera în care se afla și biblioeca. Aceasta a fost întâia bibliotecă consultată de Eminescu". Școlarul cu atâta pasiune pentru citit „o cerceta foarte sârguincios", „mai cu seamă în zilele de Duminici și sărbători... răsfoind, cetind". Studiile lui A. Vasiliu, ajutate prin descoperirea *însemnăciunariului*, au documentat deplin rostul, donațiile și suprafața fondului de cărți ale „gimnasiaștilor" români, întregind minuțios un important capitol de cultură națională.

Aceste odăițe, adăpostind până mai dăunăzi evrei, vor trebui, prin zelul „Societății de cultură" să fie restituite cinstirei publice. Locul va fi desțelenit, zidurile curățate, pe alocuri ridicate din nou, îndepărtată întreaga putreziciune lăsată între pereți de stăpânirea semită, între uși, în ogradă și sfințită iarăși așezarea, dintre cele mai prețuite bunuri ale suvenirului literar. Fostei chilii cu cărți și cu anii lui Eminescu i-se va aduce lumină de candelă în veghea cucernică a nopților.

Va fi nu numai o regăsire cu marile umbre pe care destinul le-a întâlnit în Cernăuții veacului apus, nu numai actul politeței față de nostalgii, față de împlinirile cărței, dar și un rezultat de demnitate românească pe care prezența noastră îl cere stăruitor.

AUGUSTIN Z. N. POP

Pe urmele vremii...

In excelsis. — Pentru Léon Daudet scriitor, omul de gust, Galul ardent, pamfletarul agresivităților cinstite în sprijinul comunitar francez și militantul spre monarhia, prin tradiția celor mai credincioase împliniri mântuitoare, lacrămile dăruite la la începutul lui Iulie sunt prea puțin pe lângă ceeace încearcă duhul naționalist. Ne plecăm respectuoși în fața pământului lui fără suflet. De-acuma pornească amintirea!

Feea morții a încleștat neostenita mișcare a acestui uriaș în țară tristă și a învins-o; dar sfârșește într'o vreme de rodnică biruință a postulatelor sale, căci nu putea fi supus cum a trăit, liber, încordat și vestitor până la sacrificare, luptând împotriva antihristului demo-iudeomasonic.

Ne cunoaștem prea bine inima și trăim prisoselnic, în bătăile de îndreptar patriotic, strângerea încercată cu durerea ce-l știe mort.

Prieten al pământului nostru, ca și alți provençali de asemănarea lui Mistral, Léon Daudet își ține, aici în nordul Dunărei, prețuiri de convingere nestrămutată între oameni: pentru sufletul roman de nobilitate, pentru aceeași flamură sub care trăim gloria *reînvierei*, pentru profe-

soratul cuvântului, marea catedră de critică socială la care au școlărit cei mai buni gazetari ai României prezente.

Îndreptăm spre crucea care-i veșnicește ultima signatură, în liniștea cimitirului de departe, foarte de departe, într'un târg, rugăciunea trudelor recunoscătoare.

A. Z. N. P.

* * *

La aniversarea „Luceafărului". — Concomitent cu apariția „Sămănătorului" la București, se întemeiază — la Budapesta — revista „Luceafărul".

Scopul literar, al acestor reviste era valorificarea etnicului românesc în creații artistice.

Dar tinerețea vijelioasă grupată în jurul „Luceafărului" nu se mulțumește numai cu atâta. Ea începe să creeze o puternică mișcare culturală, întreține vie conștiința națională prin repetarea ecourilor de afirmare a drepturilor naționale, susține activismul politic, mărește potențialul de rezistență prin organizarea economică susținută din convingere, ține contact strâns cu țărănimea pe care o întărește în credința că Românii transilvăneni nu au nimic de așteptat, nici dela Coroana „sfântă", nici dela pajura cu două capete.

Participarea în conducerea Luceafărului a elitelor ardelene care se încălziseră la focul sacru a vetrei libere, ca și colaborările din Regatul independent, erau semne vizibile că mișcarea literară și politică dela „Luceafărul" va depăși naționalismul regional, integrându-se organic în spiritualitatea românismului de pretutindeni și de totdeauna.

Pe cât de importantă este semnificația politică a mișcării „Luceafărului", pe atât de mare este valoarea ei din punct de vedere literar. Îmbogățirea literaturii românești cu specificul artistic literar, ca și consacrarea unor poeți ca O. Goga și Șt. O. Iosif, a unor prozatori ca I. Agârbiceanu și A. Ciura, a unor critici literari ca I. Chendi și G. B.-Duică, dovedesc odată mai mult și îndreptățirea acesteia la viață și înalta misiune ce i s'a hărăzit.

Ajunsă pe acest drum de glorie la biruință, mișcarea literară a „Luceafărului" a încetat îndată după Unire.

Împrejurări asemănătoare, în multe privințe, actualizează lupta dusă de vechiul „Luceafăr", dând naștere unui nou crainic al aspirațiilor naționale, unui nou „Luceafăr" purtător de luptă și vestitor de încredere în virtuțile strămoșești.

O falangă nouă de scriitori ia locul celei glorioase de altădată. Mărturisirile de credință, făcute în numărul comemorativ al revistei cu ocazia împlinirii a 40 de ani dela întemeierea „Luceafărului" — aniversare sărbătorită în cadru mult prea modest —, de către noua grupare a Luceafărului de azi și de mâine sunt chezășii hotărîte de izbândă.

Gr. Rațiu

Universitatea dela Vălenii de Munte. — S'au redeschis zilele trecute cursurile Universității „Nicolae Iorga" dela Vălenii de Munte.

Scriem aceste rânduri, pentru ca să notăm din nou pe răbojul vremii că aceste cursuri au luat ființă la cererea tineretului bucovinean de la 1908, în frunte cu profesorul George Tofan.

Din anul ființării, cursurile au continuat an de an cu un număr sporit de conferențiari și un numeros auditoriu. În anul 1911 profesorul Iorga lămurește deosebirea care există între cursurile de vară dela Vălenii de Munte și alte universități populare: „Caracterul deosebitor al cursurilor dela Văleni stă în tendința lor de a împrăștia cultură, în vederea celor mai grabnice necesități morale ale sufletului nostru național. Suntem un neam fărâmițat și cea dintâi datorie a ceasului de față, e să strângem aceste fărâme prin imprimarea aceluiaș spirit de cultură".

Dela anul 1921 cursurile de vară au continuat opera lor, la care au luat parte nu numai Români ci și Germani, Maghiari, Sași. Nu lipseau nici oaspeții de peste hotare.

În tot acest interval Bucovina a fost prezentă la Vălenii de Munte prin profesori și prin studenți.

Iată de ce ne bucură mult redeschiderea cursurilor Universității „Nicolae Iorga" dela Vălenii de Munte, unde figura lui stărue în conștiința românească actuală și în amintirea recunoscătoare a neamului.

I. Mandiuc

* * *

Societatea pentru Cultură la Banila. — O nouă secție a Societății pentru Cultură a luat ființă: la Banila pe Siret. Încrustăm răbojul cu această faptă pentrucă orice secție a Societății pentru Cultură este o realitate care tinde a se permanentiza și nu un simplu număr statistic. Secția dela Banila a pornit cu piciorul drept: casă națională, cinematograf, înfrățirea tuturor elementelor din fruntașa comună răzășească, etc.

Și cu piciorul drept pornesc toate secțiile acestei societăți, pentrucă ele nu sunt flori de seră, creații artificiale, răsădite în serie, la comandă ci pornesc totdeauna din nevoia locală, la inițiativa localnicilor, — floră autohtonă cu rădăcini sănătoase, căreia bunul grădinar care este Societatea pentru Cultură știe să le dea ajutorul și îngrijirea cunoscătorului în materie.

* * *

S. S. B. cu colinda. — Ocrotită de înțelegerea nelimitată a Societății pentru Cultură, a cărei secție este, Societatea Scriitorilor Bucovineni, are putința să facă modeste, dar savuroase descinderi în orașele de provincie bucovinene. Storojinet, Rădăuți, Suceava s'au perindat în bine primite sezători și în spontane manifestări de înfrățire între scriitori și intelectualii localnici. Cele ce vor urma vor avea, de bună seamă, cel puțin aceiaș reușită.

* * *

Muzeul din Rădăuți al soților Ioneț este o capodoperă. Am trecut de multe ori pe lângă ușile lui și mi-a fost frică să intru ca să nu găsesc

acolo obişnuita improvizaţie a diletantismului şcolăresc cu panglicuţe şi cromolitografii de ieftin patriotism guraliv.

Dar, am găsit comori şi minuni. Toate strânse cu atâta dragoste şi pricepere că te miri de ce Rădăuţii, chiar dacă n'ar adăposti mormintele Bogdanilor, n'au ajuns încă loc de pelerinaj din pricina acestui muzeu. Este, incontestabil, cel mai bine rânduit muzeu al Bucovinei (socotind şi muzeul regional din Cernăuţi) şi de bună seamă unul dintre cele mai interesante din toată ţara.

Soţii Samuil şi Eugenia Ioneţ au confirmat încă odată convingerea noastră că lucrurile mari nu se fac niciodată din ordin.

* * *

Moravuri „literare". — Oricât ar fi cartea un obiect de comerţ, nu ne putem obişnui cu gândul că ea poate fi speculată cu aceiaş lipsă de decenţă, care se practică la morcovi sau la chibrituri.

De aceia semnalăm cu strângere de inimă un fenomen care pare să fie tot mai frecvent în vitrina literară: prezentarea cărţilor vechi cu titluri şi cu coperte noi. Pentru a nu trezi susceptibilităţi, nu citâm exemple, în numărul cărora ar intra şi câteva foarte simandicoase obraze literare.

Această mistificare editorială („Ghers, puni tu firma pi numili nivestii!"), făcută în scopuri comerciale (vădite şi prin copertele tipătoare uneori) nu frizează, din nefericire, nici o penalitate legală, dar, deoarece ea nu poate fi comisă decât cu asentimentul autorilor de diverse calibre, rămâne şi din partea acestora dovada unei deficienţe de probitate, hai să-i zicem... literară.

* * *

Dr. King la Teatrul Naţional. — Cine cunoaşte numai puţin trecutul zbuciumat al vieţii româneşti bucovinene, ştie că pentru dobândirea întru românism a teatrului orăşenesc cernăuţean şi pentru transformarea lui în Teatru Naţional a curs sânge şi că acest sânge a făcut să crească în conştiinţa întregii opinii publice, de aici convingerea că acest Teatru Naţional, trebuie să adăpostească numai spectacole ce-i cadrează cu titlul.

Deaceea am rămâne profund îndureraţi, dacă ni s'ar repeta surpriza, neplăcută pentru noi toţi românii de aici, ca să se îngăduie pe scena lui, probabil din necunoştinţă a împrejurărilor, reprezentaţii de prestidigitaţie, horoscoape, etc., date cu afişe într'o aproximativă românească, de „maeştri" de talia unui Dr. King (?!), reprezentaţii a căror valoare distractivă şi pecuniară n'o discutăm, dar pentru cari se pot găsi în Cernăuţi alte săli de spectacol.

D. V.

* * *

Octav Sargeţiu. — Indrăgit de Basarabia, pe care în versuri a cântat-o drept pământ al tinereţei sale, unde osteneşte de vreme multă cu dăscălia şi pentru misterul liric, Octav Sargeţiu, fiu al altor zări, vesteşte volumul *„Cântece în singurătate"*. Apare în colecţia „Viaţa Basarabiei", la care poetul este cu iscusinţă lucrătorul dintâi în redacţie, însufleţind-o astăzi de conceputul frăţietăţei colaboratoare româneşti, de care foştii redactori tineri de până la ultima invazie nu numai că nu erau pătrunşi,

dar o subestimau pentru un regionalism de agresivităţi jignitoare, de sectarism şi orientări dogmatice străine. Repet: mă gândesc la cei tineri. Şi să nu-l compare nimeni pe Sergeţiu cu poeţii dovediţi trădători N. F. Costenco, Tudor Nencev, Bogdan Istru! Opresc cuvintele...

Până la citirea *„Cântecelor în singurătate"* adunate, transcriu „Cătunul basarabean" scris în Noemvrie 1940:

Mi-l limpezeşte — acelaşi suvenir:
In ceaţă toamna, iarna sub zăpezi,
La brat cu primăvara prin livezi
Şi vara poleit de-al holdei fir.

Troiţele şi morile de vânt, —
Pe dealul spre Orhei, ca şi un scut:
Ce dulce gamă-a vieţii am pierdut
Şi pentru ce tristeţe mă frământ!

Bat toate-ale trecutului văpăi
In inima ce-a obosit în el
Şi-l port pe-aici — autumnal cercel —
Tot adâncind sonoritoare căi....

Mai fragedă ca lamura-i de cer
Nu-i creangă, înflorită, de cais.
Lumina şi cu hora i s'a 'nchis...
...Cătun' rămas pe Nistru grănicer...

Nostalgii ale unei viziuni biruitoare pentru Octav Sergeţiu şi pentru inima sa.

A. Z. N. P.

CARŢI ŞI REVISTE

Un sol bucovinean pe pământul Transnistriei. — Una din primele cărţi care a luat drumul Transnistriei, ca să ducă, Românilor de acolo duh şi slovă românească, este colecţia de poveşti a profesorului universitar Leca Morariu, intitulată „De la noi". Apărută într'o nouă ediţie a Casei Şcoalelor şi ilustrată cu desene de A. Jiquidi, mănunchiul acesta de sublecte populare, redate într'o neaoşă moldovenească de înalte realizări artistice, va împrospăta din nou patrimoniul spiritual al fraţilor de pe malurile Bugului, făcându-i să simtă şi mai pronunţat ataşarea lor faţă de comunitatea românească, dela care au fost detrunchiaţi pe nedrept.

Cartea d-lui Leca Morariu va aduce în mijlocul cătunelor resfirate pe întinsul holdelor, prilej de încântare şi amintire a vremurilor petrecute împreună. Ea este deci primul sol bucovinean ce bate la poarta consţiinţelor româneşti de dincolo de Nistru, cerându-le să se reîntegreze în cadrele adevăratului etnic şi să se lepede de tot ce le este străin.

Faptul este cu atât mai mult de subliniat, cu cât autorul colecţiei

„De la noi", are meritul de a fi trezit și letargia celor câteva mii de Români din văgăunile Carstului, îndemnându-i să nu-și uite originea și limba.

* * *

E. Ar. Zaharia: „Sânge și Crini". — D. E. Ar. Zaharia face parte din scutierii unui lirism delirant și năvalnic, ce-și mână neastâmpărul interior de pe frunțile încoronate de cetină ale Carpaților și de pe tărmurile șerpuite ale râurilor de graniță, în epocile îndepărtate ale istoriei naționale, hotărnicite pe de o parte de contemporani de-ai lui Herodot, pe de altă parte de voevozi purtători de spade și destine, pentruca, mai târziu, obosit de efluviile glorificatoare cheltuite pentru ei, să se reîntoarcă acasă, la anii amintirilor și să toarcă, potolit, caerul sentimentelor proprii.

Jongleur în arta cuvântului, nu cunoaște stavile lexicale, amalgamând neologisme cu termenii uitați și rătăciți prin cine știe ce cocloșuri, pentruca, de pe urma lor, să scoată efecte aparte, ce nu pot fi savurate decât de oameni cu gust rafinat, trecuți de marginea estetismului tradiționalist.

Din motivele menționate poeziile d-lui E. Ar. Zaharia vor găsi un ecou mai puțin puternic în opinia lectorilor, căci lăsându-se furate de muzicalitatea verbului, trec — aparent — peste sesizarea imediată a cuprinsului, lăsând ca acesta să fie căutat în vegetația abundentă a figurilor de stil, care uneori, se bazează numai pe un singur element comun între cele două părți componente ale comparației. Exemple ca „somnul scurt ca un pumnal", „tragem pintenii de chiot", dovedesc îndeajuns că poetul a părăsit obișnuința literară a trecutului, achiziționând sisteme noi, cu forță de intuiție mai redusă și mai șterșă.

Datorită lor, ecourile versurilor D-Sale au sonoritate de lemn, încântând sfere restrânse de auz. E o caracteristică a d-lui E. Ar. Zaharia, care preferă să meargă pe linia modernismului, decât să bătătorească o cărare cunoscută de atâtea generații. De aceea nu ne va surprinde câtuși de puțin, când în versurile D-Sale, în loc să miroase a busuioc și levănțică, va înflori „liniștea pudrată de poezie", iar „merii se vor undoi în doine de lene", pentruca, mai târziu, această notă de salon aristocratic să se lase decoltată în buduarul gândurilor poetului până la forma: „Mă frământ ca o ispită într'un pântec de femeie".

Pentru a nu fi în discordanță cu afirmația făcută, d. E. Ar. Zaharia schimbă mereu ritmul versurilor, indiferent dacă a ajuns sau nu la capătul poeziei. Încercând apoi întreaga claviatură a rimei, dela cea albă, până la cea amestecată, refuză orice predilecție și stabilitate, căci posibilitățile de creație ale autorului plachetei „Sânge și Crini" încă nu cunosc oboseala ascensiunilor. Proaspete și viguroase, ele se aseamănă cu plantațiile aliniate dintr'o grădină tânără, în care seva pământului lucrează asiduu, ca să ridice tulpinele încredințate cât mai sus spre auzul cerului.

* * *

Teofil Lianu: „Cartea Stihurilor". — Autorul „Curcubeului peste țară" nu-și desminte, nici cu placheta de versuri din urmă, nota autohtonismului cunoscut. Îndrăgostit de plaiurile bucovinene și de vechile ctitorii voevodale, își răsfrânge atașarea față de ele în versuri de factură lirică duioasă, căutând să se identifice, în toate, ca adevărat vlăstar al acestor ținuturi, cu orizontul îngrădit de munți și prăvălit în pajiști înflorite. Ieșit din mediul rustic al provinciei, își încadrează întregul său buchet de sentimente în conturări de natură, preferându-le, în special, pe acelea care evocă splendorile verii cu minunata-i orhestrație de culori și parfumuri.

Fără să dea preferință unor anumite regiuni, paleta d-lui Teofil Lianu prinde'n nuanțări bogate întregul peisaj al Țării fagilor, cu toată flora-i bogată și cu tot farmecu-i acaparant ce încătușează pe oricine a cunoscut Bucovina. Creionările îi sunt simple și lapidare, fără artificialități și fără deslegări în subsoluri:

In lunie. Semănătura mare,
Lumina zilei clară, fără nori.
Pe sape se apleacă prăsitorii,
Pelinul nalt și socul greu de floare.

sau: *S'apleacă pomii de atât troian,*
O stea s'aprinde'n slavă cât un ban
Și altele mai mici și încă una,
De către câmp albește cerul luna.

Același cadru se menține și mai târziu, când autorul trece de pragul pastelurilor, sau al „zugrăvirilor", cum le spune D-Sa, evocând trecutul istoric, pe motiv de cântec popular:

Dinspre miază-noapte vin
Dobitoacele pădurii,
Iarba și ciorchinii murii
Peste tot s'apleacă lin.

Din mostrele de până acum, concluzia ce se degajă este că sufletul poetului vibrează la orice atingere cu natura și că în consecință, partea cea mai bună a plachetei trebuie căutată în strofe de asemenea gen, unde predilecția autorului s'a împlitit cu ritmica populară, dându-ne poezii, ca de pildă „Cântecul Fagului", clare și sprintene.

Restul plachetei, deși năzuește spre aceleași realizări, rămâne în urma acestora, datorită lipsei de sudură dintre cadru și idei. Lucrul se observă, în special, în partea introductivă a poeziilor, unde amalgamul nu izbutește să se perfecteze în totul, elementele componente alăturându-se străine. Din cauza menționată, sensul se desghioacă abia ulterior, din lectura strofelor celorlalte. Exemplul subdiviziunii a treia din „Psalmi", pag. 8, în care, după ceața primelor rânduri, se reliefează un șir de credințe străvechi, într'o formă perfectă, dovedește că d. Teofil Lianu își caută o nouă formă de exteriorizare a conținutului său sufletesc, căruia încă nu i-a sesizat întreg mecanismul. Dispunând de frumoase resurse artistice, sperăm s'o găsească în curând, căci de ce a fost capabil până azi, am văzut cu prilejul „Curcubeului peste țară".

Tr. Cantemir

T. Plop: *„Versuri despre mine cel adevărat".* — In poezia sa, Teodor Plop cultivă paradoxul. După volumul de frumoase versuri intitulat „Frunză elegiacă", în care paradoxul de toate categoriile își arăta numai vârful nasului cu discreția unei experiențe, tumultuosul poet basarabean dă în „Versuri despre mine, cel adevărat" o goană sălbatecă după un paradox de frondă, care, deși face uneori impresia de căutat (ca de pildă în „Poezie"), nu reușește să ascundă cetitorului pe Teodor Plop „cel adevărat", care-i un adevărat poet, pentrucă poate să scrie versuri ca acesea:

„Vin dintr'un fund de lume cu oameni cam de stâncă. —
Și eu sunt tot o stâncă, mai roasă 'nsă de ploi;
prin lumea-aceasta 'naltă mă mișc stingher, greoi
și mă scufund cu 'ncetul în inima-mi adâncă.

Ridic spre lume-o mână, să mi se 'ntindă o floare,
prea mult ținând-o 'ntinsă, din umăr ea mă doare....

Ca atitudine poetul (și aici paradoxal!) e un revoltat, care, înainte de a-și manifesta revolta, știe că va fi înfrânt; atitudine ce poate foarte ușor friza ridicolul, dar, care în anumite condițiuni, îți dă putința să te ridici în sublim. Pe acest plan Teodor Plop a reușit câteva realizări a căror sensibilitate poate să emoționeze („Cu versul", „Evocări", „Morții mele") și cari sânt pe măsura talentului său.

* * *

A. Bolohan: *„Epigrame".* — Genul filigran al epigramei pe care generația lui Cincinat Pavelescu l-a ridicat pe culmile perfecțiunii, nu prea are la contemporani cultivatori de succes. In afară de descendența Pavelescu, N. Crevedia și încă puțini, nu cunoaștem epigramiști români tineri, cari s'au afirmat. In Bucovina epigrama de rafinament îl are pe George Voevidca, iar cea de circulație cotidiană pe Eusebie Hotinceanu. D. Bolohan a sărit în arenă cu mult avânt aruncând țepușuri ca cele ce urmează:

Iconomului Raz.
Are-o fire curioasă
Iconomul T. H. Raz
Căci, cu toate că nu doarme,
Nici odată nu e treaz.

Candidata de nevastă.
Cum ai să găsești un mire
Care vrei să te admire
Și de loc să nu se mire.

* * *

N. P. Vaidomir: Drepturi românești în Transnistria. — S'a făcut atâta caz în trecutul nostru de marea și în bună parte nefasta influență pe care a exercitat-o etnicul massei slave asupra ființei noastre naționale. Totuși, în măsura proporțiilor, noi nu am dat mai puțin Slavilor. In broșura d-lui prof. Vaidomir se arată, pe lângă acest aport adus Slavilor de la Nord de sângele românesc, prioritatea acestui sânge față de Slavi în ținuturile de dincolo de Nistru. O carte cu multe date inedite, riguros științifice, ce trec peste necesitățile de circumstanțe.

D. V.

Primite la Redacție

Leca Morariu: *La munte* (Bibl. „Făt-Frumos", Nr. 12), Iași 1942.

Leca Morariu: *Veronica Micle* (Bibl. Inst. „Cernăuți"), Cernăuți 1942.

Teodor Plop: *Versuri despre mine cel adevărat,* Editura „Cetatea Hotinului", Hotin 1942.

Teodor Plop: *Traian Valter,* necrolog, Editura „Cetatea Hotinului", Hotin 1942.

Dragoș Luța: *Daria,* nuvele traduse, Edit. G. Drumur, Cernăuți 1942.

Petru Iroaie: *Natură și sens popular românesc,* Iași 1942.

Petru Iroaie: *Culla poesia popolare italiana,* Iași 1942.

M. Gr. Constantinescu: *Prefață la istoria literaturii de G. Călinescu,* Iași 1942.

N. P. Vaidomir: *Drepturi românești în Transnistria,* Mediaș 1942.

St. Popescu-Drăgușeni: *Baba Dochia,* poem dramatic, Ed. „Bucovina", București 1942.

„Făt-Frumos", An. XVII, Nr. 3, Cernăuți, str. Munteniei 14, Director: *Leca Morariu.*

„Voința Școalei", An. XIX, Nr. 3, Cernăuți, Piața Unirii 3.

„Luceafărul", An. II, N-rele 7—8, Sibiu, str. Oituz 4.

„Preocupări literare", An. VI, Nr. 6—7, Buc., Bul. Pache Protopopescu 99, Director: *V. Streinu.*

„Viața Ilustrată", An. IX, Nr. 5, Cluj, Piața A. Hitler 18, Redactor: *I. Goron.*

„Cuget Moldovenesc", An. XI, Nr. 8—9, Iași, Liceul Național, Red.: *Petre Stati.*

„Viața Basarabiei", An. XI, Nr. 7, București, str. A. Donici 32, Director: *Pan Halipa.*

„Căminul Cultural", An. VIII, Nr. 4—6, București, str. Latină 8.

„România Eroică" An. VI, Nr. 1—2, București, str. Antim 19, Dir.: *I. Colfescu.*

„Tribuna Tineretului", An. VI, Nr. 145—46, București, str. Dr. Lueger 1, Director: *M. Danes.*

„România tânără", An. I, Nr. 2—3, Brașov, str. ing. Kertsch 14, Director: *I. Hașeganu.*

„Cetatea Hotinului", An. I, Nr. 10—12, Hotin, Dir.: *T. Plop.*

„Rampa", An. II, N-rele 32—35, București, Calea Victoriei 31, Dir.: *G. Gregorian.*

„Gazeta Transilvaniei", An. CV, N-rele 52—58, Brașov, str. Regele Ferdinand 12, Proprietar „Astra".

„Dacia", An. II, N-rele 149—175, Timișoara, str. Lonovici 2, Prop.: „Astra Bănățeană".

„Țara", Anul II, N-rele 356—382, Sibiu, str. Regele Mihai 16, Dir.: *Grigore Popa.*

„Gorjanul", Anul XIX, Nr. 25, Târgul Jiu, str. R. Ferdinand 12, Director: *I. Bărbulescu.*

„Împărțialul", An. XV, Nr. 29, Ploești, str. A. Pan 3, Director: *A. Ștefănescu-Câmpina.*

TIPARUL „MITROPOLITUL SILVESTRU" CERNĂUȚI, PIAȚA UNIRII 3

Prețul 25 lei